

MAT Á UMHVERFISÁHRIFUM

**NIÐURSTÖÐUR FRUMATHUGUNAR OG
ÚRSKURÐUR SKIPULAGSSTJÓRA RÍKISINS**

UM 132 kV NESJAVALLALÍNU 1

1. INNGANGUR

Skipulagsstjóri ríkisins hefur fengið til frumathugunar, samkvæmt lögum nr. 63/1993 um mat á umhverfisáhrifum, lagningu 132 kV Nesjavallalínu 1 frá Nesjavallavirkjun að Mosfellsdal. Frá Nesjavallavirkjun að Grafningsvegi og frá Bringum að tengivirki við Korpu er fyrirhugað að leggja línuna í jörð.

Framkvæmdaraðili: Rafmagnsveita Reykjavíkur.

Framkvæmd kynnt í frummatsskýrslu:

132 kV Nesjavallalína 1, frá Nesjavallavirkjun að Mosfellsdal, alls 15,7 km. Leggja þarf 4 - 5 m breiða malarborna slóð meðfram línunni.

Frá Selkleif er áætlað að línun fylgi Sogslínu 3 yfir Henglafjöllin. Vestan við Sköflung mun línun liggja til norðvesturs yfir Mosfellsheiði, að þverunarpunkti Hvalfjarðarlínu og Sogslínu 1. Þaðan mun línun liggja nær samsíða Sogslínu 1 niður Mosfellsbringur að eyðibýlinu Bringum.

Frá Nesjavallavirkjun að Grafningsvegi, upp með veginum við Selkleif í endamastur norðan Sogslínu 3 og frá Bringum að tengivirki við Korpu er fyrirhugað að leggja línuna í jörð, alls 13 km.

Markmið framkvæmdar:

Að flytja raforku frá fyrirhuguðu 60 MW raforkuveri á Nesjavöllum til höfuðborgarsvæðisins.

Frumathugun:

Þann 23. maí 1997 tilkynnti Rafmagnsveita Reykjavíkur framkvæmdina til embættis skipulagsstjóra ríkisins og lagði fram frummatsskýrslu. Embætti skipulagsstjóra ríkisins tók formlega á móti frummatsskýrslunni með bréfi til Rafmagnsveitunnar þann 26. maí 1997. Framkvæmdin var auglýst opinberlega þann 30. maí 1997 í Lögbirtingablaðinu og Morgunblaðinu. Frummatsskýrslur lágu frammi til kynningar frá 30. maí til 4. júlí 1997 hjá oddvita Grafningshrepps á Bíldsfelli, á bæjarskrifstofum Mosfellsbæjar, í Þjóðarbókhöðunni og hjá Skipulagi ríkisins, Reykjavík.

Framkvæmdin var kynnt á fundi í Hlégarði í Mosfellsbæ þann 12. júní 1997 og á opnu húsi á Nesjavöllum, þann 14. júní 1997.

Fimm athugasemdir bárust á kynningartíma. Leitað var umsagnar hreppsnefndar Grafningshrepps, bæjarstjórnar Mosfellsbæjar, Náttúruverndar ríkisins, Hollustuverndar ríkisins, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Þjóðminjasafns Íslands, Veidimálastjóra og Heilbrigðiseftirlits Kjósarsvæðis. Auk þess var framkvæmdin kynnt sveitarstjórn Kjósarhrepps og Veidifélagi Leirvogsár.

Gögn lögð fram við frumathugun:

Frummatsskýrsla: 132 kV Nesjavallalína 1. Frumathugun á umhverfisáhrifum. Rafmagnsveita Reykjavíkur, Línuhönnun hf, verkfræðistofa. Maí 1997.

Viðbótargögn: Frá Sköflungi að Bringum. Viðauki við gróðurfar á leið Nesjavallalínu 1. Vistfræðistofan, Ágúst H. Bjarnason. Júlí 1997.

2. UMSAGNIR

Leitað var umsagnar **hreppsnefndar Grafningshrepps** með bréfi dags. 27. maí 1997 og barst umsögn með bréfi, dags. 18. júní 1997. Þar segir:

„Hreppsefndin gerir ekki athugasemdir við fyrirhugaða línulögn eins og hún er kynnt í frumathugun á umhverfisáhrifum í maí 1997.“

Leitað var umsagnar **bæjarstjórnar Mosfellsbæjar** með bréfi dags. 27. maí 1997 og barst umsögn með bréfi dags. 3. júlí 1997. Þar segir m.a.:

„Bæjarráð Mosfellsbæjar leggur áherslu á að allar aðgerðir og framkvæmdir vegna Nesjavallalínu/strengs 1 verði í samræmi við þann samning sem gerður hefur verið milli Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur. Bæjarráð telur rétt til áréttingar á ákvæðum þess samnings að gera athugasemdir við eftirfarandi atriði:

Samantekt bls. 1. *Gerð er athugasemd við eftirfarandi setningu: “Með línulögninni opnast ökuleið yfir Mosfellsheiði frá Bringum að Sköflungi, en líklegt er að hún verði lokuð almennri umferð”. Síðari hluti setningarinnar verði, að hún verði lokuð almennri umferð”, þ.e. “en líklegt er” falli niður og er það til samræmis við samning Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitunnar.*

1. Inngangur bls.2. *Gerð er athugasemd við eftirfarandi: “Bæjarstjórn bendir á að á árunum 1996 - 1997 yrði unnið við breytingar á Vesturlandsvegi innan bæjarmarkanna, og gæfist þá tækifæri til að leggja jarðstreng meðfram vegstæðinu frá vegamótum Vesturlandsvegur og Þingvallavegar að Korpu. Þessum breytingum á Vesturlandsvegi hefur verið frestað.” Rétt er að bæjarstjórn benti á að á árunum 1997 - 1998 yrði unnið við umrædda breytingu á Vesturlandsveginum og mun sú áætlun standast og engin frestun verða.*

4.6. Mótvægisáðgerðir bls. 19 - 20. *Mosfellsbær leggur á það áherslu að tryggja verði í samningum við verktaka að frágangur á námum í verklok verði fullnægjandi og verði unninn í samvinnu við Mosfellsbæ, ef námuvinnsla fer fram í landi bæjarins, hvort heldur um verði að ræða malartekju í þegar nýttum námum eða nýjum.*

Jafnframt ítrekar bæjarráð að allar framkvæmdir á vatnsverndarsvæðinu við Laxnesdý verði samkvæmt þeim kröfum sem fram koma í bréfi Heilbrigðiseftirlits Kjósarsvæðis til Rafmagnsveitu Reykjavíkur frá 08.01.1997.

Bæjarráð Mosfellsbæjar gerir ekki frekari athugasemdir við skýrsluna 132 kV Nesjavallalína 1 Frumathugun á umhverfisáhrifum.“

Leitað var umsagnar **Náttúruverndar ríkisins** með bréfi dags. 26. maí og barst umsögn með bréfi dags. 23. júní 1997. Þar segir m.a.:

„Náttúruvernd ríkisins gerir eftirfarandi athugasemdir við framkvæmdina:

1. Námur

Á bls. 8 í frummatsskýrslu segir m.a.:

„Nokkrar malarnámur koma til greina. Reiknað er með að verktakar þeir sem bjóða í slóðagerðina muni sjálfir semja við námueigendur um malartöku og efnisverð. Hér verða því aðeins nefndar líklegar námur. ...Haft verður samráð við landeigendur og Náttúruvernd ríkisins um legu slóðar og frágang á námum.”

Náttúruvernd ríkisins telur að efnistaka vegna framkvæmda sé mikilvægur þáttur í mati á umhverfisáhrifum þeirra þar sem efnisnám geti haft í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif. Náttúruvernd ríkisins telur að í frummatsskýrslunni hefði átt að gera grein fyrir öllum þeim efnistökuáætlaðum sem til greina koma og leggja mat á hugsanleg umhverfisáhrif efnistökkunnar. Mati á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar er því ábótavant þar sem ekki er gerð grein fyrir öllum þáttum framkvæmdarinnar. Náttúruvernd ríkisins telur mikilvægt að tekin verði ákvörðun um hugsanlega efnistökuáætti.

Lögð er áhersla á að tekið verði fullt tillit til náttúruverndarsjónarmiða við val á námum. Náttúruvernd ríkisins bendir á að í fjölriti Náttúruverndarráðs nr. 28, Stefna í náttúruvernd, kemur m.a. fram að varast eigi efnistöku í árfarvegum og á árbökkum.

2. Niðurtaka á Sogslínu 1

Á bls. 14 í frummatsskýrslu segir m.a.:

„Sogslína 1 er nú komin á sjötugsaldur og fer að stytast í að hún geti talist fornminjar. Hún var á sínum tíma merkur áfangi í tæknivæðingu þjóðarinnar sem ástæða er til að minnast. Landsvirkjun hefur að vísu gefið leyfi til að hún verði rifin, en ástæða gæti verið til að láta svo sem eina staurastæðu standa, t.d. þá sem er vestan við gamla Þingvallavegin, en hún er með fallegum grjóthleðslum í kring.”

Náttúruvernd ríkisins leggur áherslu á að Sogslína 1 verði öll tekin niður. Þá er mikilvægt að línun verði tekin niður á réttum árstíma til að forðast spjöll á náttúru svæðisins. Haft verði samráð við Náttúruvernd ríkisins um þetta atriði.

3. Votlendi við Geldingatjörn

Í greinargerð Náttúrufræðistofnunar Íslands um gróður (fylgiskjal 27) segir m.a.:

„Við hönnun mannvirkja og framkvæmdir ber að taka fyllsta tillit til þess gróðurs sem þarna er og reyna að valda sem minnstum skaða. Náttúrufræðistofnun telur að sneiða eigi hjá votlendinu við lagningu vegslóða og línumastra.”

Þá segir m.a. í greinargerð Náttúrufræðistofnunar Íslands um dýralíf (fylgiskjal 28):

„Einnig er vakin athygli á votlendi við Geldingatjörn og á nauðsyn þess að gerð slóða og stöpla fyrir möstur valdi sem minnstu raski. Er hér einnig átt við skurði og aðra framræslu.”

Ekki er gerð grein fyrir áhrifum framkvæmdarinnar á votlendi við Geldingatjörn í frummatsskýrslunni né mótvægisáðgerðum vegna hugsanlegra áhrifa á það. Náttúruvernd ríkisins tekur undir ofangreindar athugasemdir Náttúrufræðistofnunar Íslands og leggur áherslu á að lagning slóða og línumastra valdi sem minnstu raski.

4. Umferð um slóða meðfram línunni

Í matsskýrslunni segir m.a.:

„Með línulögninni opnast ökuleið yfir Mosfellsheiði frá Sköflungi niður að Bringum. Það er ákvörðunaratriði hvort þessi slóð verður opin almennri umferð, en hún verður einungis fær jeppum eða fjórhjóladrifsbílum. Þessi leið gæti haft gildi fyrir ferðamenn, eins og línuvegurinn norðan við Skjaldbreið, en engin afstaða er tekin til þess hér hvort slíkt er æskilegt.”

Náttúruvernd ríkisins telur að eðlilegt hefði verið að meta umhverfisáhrif þess að halda slóðanum opnum fyrir almennri umferð þar sem slíkt mat er forsenda þess að hægt sé að taka ákvörðun um það hvort halda eigi slóðanum opnum fyrir almennri umferð eða ekki.

5. Mótvægisáðgerðir

Í frummatsskýrslu segir m.a.:

„Mikilvægasta mótvægisáðgerðin er sú að Landsvirkjun hefur fallist á að rífa Sogslínu 1 á kaflanum frá Jórúkleif að Korpu þegar Nesjavallalína verður tekin í rekstur.”

Í fylgiskjali nr. 20 segir hins vegar:

„... þar er jafnframt bent á að Landsvirkjun telji mikilvægt vegna framtíðarhagsmuna fyrirtækisins að geta nýtt línustæði Sogslínu 1 fyrir línu síðar þar eð sífellt erfiðara er að fá leyfi fyrir nýjum línunum.”

Þar sem til greina kemur af hálfu Landsvirkjunar að nýta í framtíðinni línustæði Sogslínu 1 fyrir háspennulínu telur Náttúruvernd ríkisins að ekki sé hægt að líta á niðurtöku Sogslínu 1 frá Korpu að Jórúkleif nú sem mikilvægustu mótvægisáðgerð framkvæmdarinnar. Lagning Nesjavallalínu 1 hlýtur því að teljast viðbót við þau línustæði sem fyrir eru á Mosfellsheiðinni. Þá kemur fram að ekki er ætlunin að taka alla Sogslínu 1 niður heldur eingöngu að Jórúkleif en þar er viðkvæmasta og fallegasta landsvæðið í línustæðinu.

Náttúruvernd ríkisins telur að best væri að Nesjavallalína 1 fylgdi Sogslínu 3 hvort sem hún væri lögð sem jarðstrengur eða loftlína. Með því yrði nýju landsvæði ekki raskað með lagningu háspennulínu og vegslóða og hægt yrði að nýta línuveg sem er fyrir hendi. Benda má á að lagningu jarðstrengs fylgir aukid rekstraröryggi sem vegur að einhverju leyti upp á móti þeim aukna kostnaði sem lagningu hans fylgir. Næst besti kosturinn, að mati Náttúruverndar ríkisins, er að fylgja línustæði Sogslínu 1 að því tilskildu að raflínan verði lögð í jarðstreng upp í gegnum Jórugil. Þess má geta að þetta er sú tillaga sem fyrst var lögð fram af hálfu Rafmagnsveitu Reykjavíkur og fulltrúar Náttúruverndarráðs gerðu ekki athugasemdir við að því tilskildu að jarðstrengur yrði lagður upp fyrir brúnina á Jórugili.

Að öðru leyti gerir Náttúruvernd ríkisins ekki athugasemdir við ofangreinda framkvæmd með þeim skilyrðum að jarðraski verði haldið í lágmarki og að haft verði samráð við Náttúruvernd ríkisins um framkvæmdina.“

Leitað var umsagnar **Hollustuverndar ríkisins** með bréfi dags. 26. maí og barst umsögn með bréfi dags. 26. júní 1997. Þar segir:

„Í ljósi þeirra upplýsinga sem fram koma í skýrslunni telur Hollustuvernd líklegt að breytingar á loftmengun, vatnsmengun, hávaðamengun og mengun vegna úrfangsförgunar verði ekki umtalsverðar og mengun verði innan viðmiðunarmarka ef fylgt er ákvæðum reglugerða um framkvæmdina og farið að skilyrðum Heilbrigðiseftirlits Kjósarsvæðis um verklag á vatnsverndarsvæði sbr. bréfi Heilbrigðiseftirlitsins til Rafmagnsveitu Reykjavíkur dag. 8. janúar '97.“

Leitað var umsagnar **Þjóðminjasafns Íslands** með bréfi dags. 27. maí 1997. Umsögn hefur ekki borist.

Leitað var umsagnar **Náttúrufræðistofnunar** með bréfi dags. 27. maí 1997 og barst umsögn með bréfi dags. 19. júní 1997. Þar segir:

„Náttúrufræðistofnun Íslands telur að skýrsla þessi sé unnin á fullnægjandi hátt og hefur ekkert út á fyrirhugaðar framkvæmdir að setja.

Stofnunin telur þó að æskilegt væri til að fyrirbyggja slys, að láta ganga úr skugga um að ekki séu mjög sjaldgæfar eða fríðaðar plöntur á fyrirhuguðu línusvæði. Slík könnun er aðeins framkvæmanleg á sumrin og var því ekki möguleg við gerð frummatsins.

Náttúrufræðistofnun telur rétt að vekja athygli á þeim misskilningi sem fram kemur á bls. 13 í skýrslunni. Þar segir í kafla 3.3.2. um gróðurfar og dýralíf að Náttúrfræðistofnun telji nauðsynlegt að framkvæmdir valdi sem minnsta raski “á skurðum og framræslu”. Hér er um misskilning að ræða sem á rætur sínar að rekja til ónákvæms orðalags í greinargerð um fuglalíf (fylgiskjal 28). Hið rétta er að Náttúrufræðistofnun telur að koma eigi í veg fyrir eins og kostur er að skurðir og framræsla valdi raski á votlendi.”

Leitað var umsagnar **Veðimálastjóra** með bréfi dags. 27. maí 1997 og barst umsögn með bréfi, dags. 19. júní 1997. Þar segir m.a.:

„...áður hafði embættið gefið umsögn til Línuhönnunar hf. varðandi þetta mál. Undirritaður vill ítreka þá afstöðu sem fram kemur í ofan nefndu bréfi dagsettu 9. desember 1996, að ekki verði ráðist í malartöku nærri viðkvæmum veiðiám nema að höfðu samráði við veiðifélög og þá stjórnsýsluaðila sem málið varðar.“

Kynning var send **Heilbrigðiseftirliti Kjósarsvæðis, hreppsnefnd Kjalarneshrepps og Veiðifélagi Leirvogsár** með bréfi þann 26. maí 1997. Ósk um að gefa formlega umsögn barst frá Heilbrigðiseftirliti Kjósarsvæðis. Leitað var umsagnar með bréfi dags. 30. maí 1997 og barst umsögn með bréfi dags. 27. júní 1997. Þar segir m.a.:

„Heilbrigðisnefnd Kjósarsvæðis telur að frummat vegna umhverfisáhrifa af Nesjavallalínu 1 geri góða grein fyrir því hvaða þættir kunnir að hafa umtalsverð umhverfisáhrif og vel komi fram fyrirhugaðar mótvægisáðgerðir og gerir því ekki athugasemdir við frummatsskýrsluna.“

Nefndin leggur áherslu á að farið verði eftir þeim kröfum sem fram koma í bréfi Heilbrigðiseftirlitsins til Rafmagnsveitu Reykjavíkur frá 08.01.1997, varðandi framkvæmdir á vatnsverndarsvæðinu við Laxnesdý.“

Umsagnir voru sendar verkfræðistofunni Línuhönnun með símbréfi dagsettu 1. júlí 1997.

Eftirfarandi svar við ofangreindum umsögnum barst frá **verkfræðistofunni Línuhönnun** f.h. Rafmagnsveitu Reykjavíkur, dagsett þann 3. júlí 1997.

„1. **Grafningshreppur:** Hann gerir engar athugasemdir.“

2. **Náttúrufræðistofnun Íslands:** Stofnunin telur æskilegt, til að fyrirbyggja slys, að láta ganga úr skugga um að ekki séu mjög sjaldgæfar eða friðaðar plöntur á fyrirhuguðu línusvæði. Rafmagnsveita Reykjavíkur mun reyna að fá sérfræðing til að gera slíka rannsókn, sem vonandi tekst í tæka tíð.

3. **Veiðimálastjóri:** Hann ítrekar að ekki verði ráðist í malartöku nærri viðkvæmum veiðiám, nema að höfðu samráði við veiðifélög og þá stjórnsýsluaðila sem málið varðar. Þarna er átt við námu við Leirvogsá í Þveráreyrum. Nú er ljóst að sú náma verður ekki notuð.

4. **Náttúruvernd ríkisins:** Athugasemdir hennar eru í nokkrum liðum.

1) **Námur:** Náttúruvernd ríkisins telur að gera hefði átt grein fyrir öllum efnistökuverndum sem til greina koma og leggja mat á hugsanleg umhverfisáhrif efnistökkunnar. Hún telur mikilvægt að tekin verði ákvörðun um hugsanlega efnistökuvernd, og að varast eigi efnistöku úr árfarvegum og á árbökkum.

Eins og fyrr segir verður náma í Þveráreyrum ekki notuð. Búið er að semja um efnistöku úr Dyradalsnámu, þar sem má taka allt að 32.000 m³ af bögglabergi. Ekki hefur enn verið samið um efnistöku úr námum í grennd við Leirvogstungu, sem eru í einkaeign. Rafmagnsveitan á því erfitt með að slá því föstu hvaða náma verður þar notuð, því að þá gæti viðkomandi efnissali sett upp hvaða verð sem er. Sú náma sem helst er höfð í huga er í eigu Björns og Gylfa, verktaka, og er í Leirvogstungumelum ofan Vesturlandsvegar. Þar er geysistöku náma sem enn er í fullri notkun. Það er á ábyrgð efnissalans hvar úr námunni

hann lætur taka efnið. Efnishörf er um 15.000 m³ og sér ekki högg á vatni þó að það sé tekið.

Líklega lætur efnissalinn ekki ganga frá viðkomandi stað fyrir en ekki er meira þar að hafa. Enn eina námu má nefna, sem ekki er fjallað um í matsskýrslunni. Það er náma Hitaveitu Reykjavíkur í Stangarhálsi við Nesjavallavirkjun. Þar er áætlað að taka um 300 m³ af efni.

2) Niðurtaka á Sogslínu 1: *Í matsskýrslunni er bent á að Sogslína 1 hafi verið merkur áfangi í tæknivæðingu Þjóðarinnar, og sú hugmynd viðruð að láta eina staurastæðu standa til minja, t.d. þá sem er vestan við gamla Þingvallavegin, en hún er með fallegum grjóthleðslum í kring. Náttúruvernd ríkisins leggur hins vegar áherslu á að línun verði öll tekin niður.*

Því er til að svara að þetta mál heyrir undir minjavörsluna (Þjóðminjasafn Íslands), og e.t.v. minjasafn Rafmagnsveitu Reykjavíkur í Elliðaárdal. Tilmælum um það á hvaða árstíma Sogslína 1 verður tekin niður, er rétt að beina til Landsvirkjunar, sem er eigandi línunnar.

3) Votlendi við Geldingatjörn: *Náttúruvernd ríkisins segir að ekki sé gerð grein fyrir áhrifum framkvæmdarinnar á votlendi við Geldingatjörn, né mótvægisáðgerðum vegna hugsanlegra áhrifa á það. Því er til að svara að Geldingatjörn er í u.þ.b. 450 m fjarlægð frá línunni, og hefur línun því engin áhrif á votlendið næst vatninu. Suðvestan við tjörnina er hins vegar mýri sem hallar suður að Köldukvísl og Geldingatjarnarlæk. Mýrin er um 300 m breið þar sem farið er yfir hana og er aðeins eitt mastur úti í henni. Þar er fremur grunnt á fast. Leggja þarf slóð yfir mýrina og setja ræsi í Geldingatjarnarlækinn. Eftir er að útfæra slóðina í smáatriðum, og verður það gert í samráði við Náttúruvernd ríkisins. Þess má geta að 150 m norðan við línuna er landamerkjaskurður frá austri til vesturs, og sunnan við hann er mýrin kílræst frá suðri til norðurs. Þarna er því ekki um ósnortið votlendi að ræða.*

Mastrið ætti ekki að hafa nein teljandi áhrif á mýrina, það væri þá frekar slóðin. Hún gæti t.d. lokað kílræsum og valdið því að mýrin yrði blautari ofan slóðarinnar en nú er. Hægt er að koma í veg fyrir það með því að setja rör í kílræsin. Línulögnin hefur minnst áhrif á svæðið ef slóðin verður látin fylgja línunni. Ef krækt verður með slóðina norður að landamerkjaskurðinum fyrrnefnda, fæst þurrara land, en meira svæði er þá lagt undir mannvirkjagerð og slóðin einnig komin nær Geldingatjörninni.

4) Umferð um slóða meðfram línunni: *Náttúruvernd ríkisins telur að eðlilegt hefði verið að meta umhverfisáhrif þess að halda línuslóðanum opnum fyrir almennri umferð. Það var hins vegar ekki gert af því að bæði Grafningshreppur og Mosfellsbær gerðu kröfu um að slóðin yrði lokaður almennri umferð. Sjá fylgiskjal 6 í matsskýrslu og samning RR og Mosfellsbæjar um línulögnina.*

5) Mótvægisáðgerðir: *Náttúruvernd ríkisins telur að ekki sé hægt að líta á niðurtöku Sogslínu 1 frá Korpu að Jórúkleif nú sem mikilvægustu mótvægisáðgerð framkvæmdarinnar því að “Landsvirkjun telji mikilvægt vegna*

fram tíðarhagsmuna fyrirtækisins að geta nýtt línustæði Sogslínu 1 fyrir línu síðar þar eð sífellt erfiðara er að fá leyfi fyrir nýjum línunum.”

Þarna er vitnað í fundargerð LV og RR frá 24. mars 1997, sjá fylgiskjal 20 í matsskýrslu.

Náttúruvernd ríkisins segir að lagning Nesjavallalínu hljóti því að teljast viðbót við þau línustæði sem fyrir eru á Mosfellsheiði. Hér er um misskilning að ræða. Í fundargerðinni er forsaga málsins rakin, og í ofangreindri tilvitnun er verið að vísa í skoðun sem Landsvirkjun setti fram í bréfi 22. október 1996. Niðurstaða fundarins 24. mars 1997 er hins vegar þessi:

LV dregur óskir sínar um lagningu nýrrar línu í gegnum Mosfellsbæ til baka ...

LV mun fjarlægja Sogslínu 1 frá Korpu að Jórúkleif þegar Nesjavallalína verður tekin í rekstur. -

Fundarmenn eru sammála um að framangreind niðurstaða í þessu máli leiði til óvissu um línustæði í þágu raforkuflutnings til höfuðborgarsvæðisins til lengri tíma lítið.

Af fyrsta og síðasta atriðinu má sjá að Landsvirkjun fellur þarna frá þeirri ósk sinni að geta nýtt línustæði Sogslínu 1 fyrir línu síðar.

Náttúruvernd ríkisins finnur að því að ekki sé ætlunin að taka alla Sogslínu 1 niður, heldur eingöngu að Jórúkleif, en þar er viðkvæmasta og fallegasta landsvæðið í línustæðinu. Hér er einnig um nokkurn misskilning að ræða. Við Grafningsveg í Jórúkleif er spennistöð sem meðal rafveitumanna kallast “Jórúkleif”. Ætlunin er að rífa Sogslínu 1 að þessari spennistöð, þ.e. að Grafningsvegi. Þessi spennistöð þjónar dreifikerfi RARIK í Grafningi. Vitað er að RARIK hefur hug á að leggja þessa spennistöð niður þegar önnur lausn hefur fengist á orkudreifingu þar, en nánari tímasetning á þeirri breytingu er óljós. Þegar þar að kemur verður unnt að rífa Sogslínu 1 frá spennistöð í Jórúkleif að spennistöð í Nesjahrauni.

Burtséð frá þessum rökum er undirritaður þeirrar skoðunar að það verði aldrei lögð stór stálmastralína gegnum Grafninginn við Jórúkleif, vegna náttúruverndarsjónarmiða.

Í ljósi þess sem hér hefur verið sagt falla að verulegu leyti rök Náttúruverndar ríkisins fyrir því að næstbesti kosturinn sé að fylgja línustæði Sogslínu 1, að því tilskildu að raflínan verði lögð í jarðstreng upp í gegnum Jórúgil. Kostnaðarauki við þá lausn yrði auk þess 60-80 milljónir króna.

6) Línuleið meðfram Sogslínu 3: Undir lokin segir Náttúruvernd ríkisins að hún telji best að Nesjavallalína 1 fylgi Sogslínu 3, hvort sem hún væri lögð í jörð eða sem loftlína. Með því yrði nýju landsvæði ekki raskað með lagningu háspennulínu og vegslóða og hægt yrði að nýta línuveg sem er fyrir hendi. Rökin fyrir því hvers vegna þessi leið var ekki valin eru tilgreind á bls. 7 í matsskýrslunni. Rafmagnsveita Reykjavíkur vildi eiga kost á að tengja þessa

línu við fyrirhugaða spennistöð norðantil í Mosfellsbæ, vegna þess að þar í grennd er gert ráð fyrir einu mesta vaxtarsvæði höfuðborgarsvæðisins í framtíðinni. Þar er bæði átt við Mosfellsbæ, og ekki síður Álfsnes og nágrenni.

Einnig má nefna að mikið er um eignarlönd og sumarbústaði á svæðinu ofan við Geitháls sem torveldar línulögn (og jarðstrengslögn) þar. Sama má segja um fyrirhuguð íbúðahverfi austan Vesturlandsvegur, allt að Geithálsi, skv. nýju aðalskipulagi Reykjavíkur 1996-2016. Loks er minna öryggi í því að láta allar aðkomulínur til höfuðborgarsvæðisins hnappast saman við Geitháls.

7) **Niðurstaða:** Í niðurlagsorðum segir: “Að öðru leyti gerir Náttúruvernd ríkisins ekki athugasemdir við ofangreinda framkvæmd með þeim skilyrðum að jarðraski verði haldið í lágmarki og haft verði samráð við Náttúruvernd ríkisins um framkvæmdina.” Ekki verður betur séð en að Náttúruvernd ríkisins samþykki með þessu línulögnina eins og hún liggur fyrir. Í umsögn Náttúruverndarráðs frá 6. desember 1996 er ekki minnst á breytta línuleið, og verður að teljast full seint að vekja máls á því núna.

5. **Heilbrigðiseftirlit Kjósarsvæðis:** Heilbrigðiseftirlitið gerir engar athugasemdir, en leggur áherslu á að farið verði eftir þeim kröfum sem Heilbrigðiseftirlitið setti varðandi framkvæmdir á vatnsverndarsvæðinu við Laxnesdý.“

Allar umsagnir liggja frammi hjá Skipulagi ríkisins þar til kærufrestur er liðinn.

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands kemur fram að stofnunin telur æskilegt að gróðurfarskönnun fari fram á línusvæðinu þar sem gengið sé úr skugga um að á svæðinu séu ekki mjög sjaldgæfar eða friðaðar plöntur. Með bréfi til Línuhönnunar, dags. 1. júlí 1997 óskaði Skipulag ríkisins eftir að gróðurfarskönnun færi fram á línustæðinu sem fyrst.

Svar barst frá Línuhönnun dags. 11. júlí 1997, ásamt skýrslu Ágústar H. Bjarnasonar grasafraeðings „Frá Sköflungi að Bringum. Viðauki við gróðurfar á leið Nesjavallalínu 1“.

3. ATHUGASEMDIR

Fimm athugasemdir bárust á kynningartíma.

Athugasemd barst á kynningartíma frá **Árna Þorvaldssyni, Sigrúnu Hlökkversdóttur Bildsfelli, Sigurði Hannessyni Villingavatni, Ársæli Hannessyni Stóra Hálsi, Steingrími Gíslasyni Torfastöðum og Bjarna Helgasyni Hagavík**, dags. 30. júní 1997, þar sem segir:

„Við undirrituð leyfum okkur að gera eftirfarandi athugasemdir varðandi ofangreinda frumathugun.

Okkur sýnist augljóst að hugsanleg lagning jarðstrengs frá fyrirhugaðri Nesjavallavirkjun alla leið til Reykjavíkur hafi ekki verið fullkönnuð, hvorki með tilliti til kostnaðar, viðhalds eða áhrifa á náttúrufar og umhverfi.

Ljóst er að svokölluð Geithálsleið muni minnstu raski valda af þeim kostum sem skoðaðir hafa verið, og gerum við þá ráð fyrir að um jarðstreng verði að ræða.

Ástæður sem nefndar eru í frummatsgreinargerðinni (bls.7) um hvers vegna Rafmagnsveita Reykjavíkur virðist mótfallin Geithálsleið, hljóta að teljast býsna léttvægar þótt allrar sanngirni sé gætt.

Okkur er ljóst, að erfitt muni vera án verulegs tilkostnaðar að fara með jarðstreng um fjalllendið frá Selklettum (Nesjavallavirkjun) yfir á Mosfellsheiði og gætum því eftir atvikum fallist á stauravirki þar, en teljum síðan eðlilegt að leggja jarðstreng frá Sköflungi samsíða Búrfellslínu 1 (Sogslína 3). Þá mundu líka nýtast þegar gerðir vegir og vegaslóðar. Náttúrurask mundi af þeim sökum verða í algjöru lágmarki, en það teljum við vera grundvallaratriði sem taka beri meira tillit til en gert virðist með fyrirbyggjandi frumathugun. Þetta skiptir enn meira máli ef líftími fyrirhugaðrar gufuaflsvirkjunar er talinn verulega skemmri en vatnsaflsvirkjana. Jafnframt bendum við á misræmi í stefnumótun aðila varðandi örlög Sogslínu 1. Umrætt misræmi kemur fram annars vegar á bls. 14 og 16 í frummatsgreinargerðinni og hins vegar í fylgiskjali nr. 20 (viðauki IV). Hér teljum við brýnt að tekin séu af öll tvímæli um leið og við ítrekum fyrri sjónarmið okkar að farin verði Geithálsleið sem falin verði í jarðstreng a.m.k. eftir að erfiðasta fjallendinu sleppir.

Með tillögu okkar teljum við hugsað lengra fram á við en gert hefur verið og viljum koma í veg fyrir kannski óbæt看leg náttúruspjöll, sem þegar eru orðin veruleg vegna eldri framkvæmda á svæðinu.“

Athugasemd barst frá **Guðmundi Magnússyni f.h. stjórnar Veidifélags Leirvogsár**, dag. 2. júlí 1997 þar sem segir m.a.:

„Hér með er ítrekað, að malarnám úr eyrum Þverár fari ekki fram nema að undangenginni líffræðilegri úttekt og þegar og ef samþykki Veidimálastjóra liggur fyrir samkvæmt lögum númer 63/1994 4. grein.“

Athugasemd barst frá **Ómari G. Jónssyni**, dags. 2. júlí 1997, þar sem segir m.a.:

„Það er mín skoðun að æskilegast væri að leggja jarðstreng með hitaveituleiðslu frá Nesjavallavirkjun að aðveitustöð við Korpu vegna sjónrænna umhverfisáhrifa af raflínu og fl. þátta.

Fyrir er slóði með hitaveituleiðslunni og jarðrask því óverulegt sem lögn á jarðstreng myndi fylgja með leiðslunni. Ella verði jarðstrengur lagður með hitaveituleiðslu frá Nesjavallavirkjun að jaðri Mosfellsheiðar og þaðan lögð lína með Sogslínu 3 yfir Mosfellsheiði og restin í jarðstreng að aðveitustöð við Korpu. Línulögn á fyrirhuguðu stæði það er jarðstrengur frá Nesjavallavirkjun að Selkleif og línulögn yfir Henglafjöll og Mosfellsheiði að Bringum hlýtur að fylgja verulegt jarðrask auk sjónrænna þátta eins og fyrr er getið.

(Ath: verði þetta línustæði valið þá yrði minna jarðrask að leggja jarðstrenginn með hlíð (Kirkjuhálsi) vestan við Nesjavallavirkjun og þaðan upp á Litlu-Velli og norður að Sandskeiði og Sogslínu 3. Með því þyrfti ekki að fara með strenginn yfir nýjar leiðslur og veg að starfsmannahúsi Hitaveitunnar og yfir gróin svæði og fallega hraunjaðra. Jafnframt yrði lögnin minna áberandi á þessum stað og leiðin styttri.)

Þótt svo að Hitaveita Reykjavíkur hafi staðið með sóma að öllum frágangi varðandi framkvæmdir á vegum fyrirtækisins þá er það aldrei svo að svona

framkvæmd yfir fjall-og heiðlendi fylgi ekki verulegt jarðrask sem ekki er hægt að bæta úr. Það hefur sýnt sig að slóðar sem myndast við línulagnir eru notaðir til aksturs og annarrar umferðar og þá gjarnan með akstri og umferð utan slóðs. Til að mynda má þar nefna torfærubifreiðar, torfæruhjól, fjórhjól svo og hestaumferð. Málið er það að þessir ferðalangar nota ekki slóðana nema að vissu marki. Akstur er algengur utan slóða með verulegum gróðurskemmdum og það sama gildir um umferð hestamanna. Þeir fara mikið út fyrir þessa slóða til að brjóta upp hefðbundnar leiðir svo og þegar um er að ræða rekstur lausra hesta. Ummerki má víða sjá eftir slíka umferð þar sem verulegar skemmdir hafa orðið á gróðri og uppblástur fylgt í kjölfarið. Vegna lítillar umferðar til þessa um mið Mosfellsheiðina, þá er heiðin að verða eina griðland mófugls og fl. fuglategunda og annars dýralífs í nágrenni borgarinnar og jafnframt afréttur hreppa sem liggja að heiðinni. Með vegaslóð um miðheiðina yrði t.d. aðgengi skotveiðimanna gert greiðara að dýralífi í heiðinni. Það hefur verið talið æskilegt að hafa til að mynda sauðfé upp á heiðinni á sumrin vegna uppgræðslu í byggð og til að jafna beitarálag á bújörðum í sveitum sem liggja að Mosfellsheiðinni. Verði lína og slóði lagður yfir Mosfellsheiðina, þá er nauðsynlegt að umferð verði ekki leyfð um slóðann sem væntanlega myndast við ætlaða línulögn. Jarðvegur og gróður í efri hluta Mosfellsdals hefur látið verulega á sjá nú síðustu árin eftir mikla umferða og beitarálags hesta. Mosfellsheiðin né Grafningssvæðið þolir á engan hátt stórfellda umferð hvort sem um er að ræða umferð ökutækja né hesta. Jarðvegur er mjög viðkvæmur á þessu svæði og oftast mjög gljúpur fram eftir sumri vegna jarðklaka sem getur verið þarna í jörðu fram í júlí.“

Athugasemd barst frá Brynju Valsdóttur og Jóhanni Þórssyni f.h. stjórnar Náttúruverndarsamtaka Íslands, dags. 3. júlí 1997, þar sem segir:

„1. Umhverfisáhrif framkvæmdarinnar.

1.1. Stjórn NSÍ átelur þau vinnubrögð við frumathugunina að lagning jarðstrengsins, sem er um helmingur flutningsleiðar raforkunnar, skuli vera undanskilin í mati á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar. Hér er um nánast sama framkvæmdaþáttinn að ræða og líta ber á raforkuflutninginn sem eina heild. Álitamál er hvort rask af völdum jarðstrengslagnar sé nokkru minna en vegna uppsetningu mastra og lagningu línuvegjar. Til dæmis er það álit Rafmagnsveitu Reykjavíkur (fskj. nr. 19, bls. 3) að jarðrask sé miklu meira af völdum skurðgraftar vegna lagningu jarðstrengs en af völdum mastra og stagfestinga. Það er hins vegar álit stjórnar NSÍ að lagning jarðstrengs hafi að öllu jöfnu minni umhverfisáhrif en loftlínur í möstrum og línuvegir. Umhverfisáhrif hvorrar framkvæmdar um sig ráðast auk þess að umtalsverðu leyti af staðbundnum atriðum eins og t.d. gerð berggrunns, landslagsformi og gróðurþekju.

Samkvæmt framansögðu telur stjórn NSÍ að ekki sé nægjanleg grein gerð fyrir umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar og fer stjórn NSÍ fram á að lagning jarðstrengsins í umræddri framkvæmd verði tekin með í mat á umhverfisáhrifum Nesjavallalínu 1. Slík efnismeðferð yrði ekki einungis í samræmi við varúðarregluna í réttindayfirlýsingum Ríóráðstefnunnar (the precautionary principle), þ.e. að náttúran og umhverfið skuli njóta vafans leiki vafi á áhrifum framkvæmdar í garð náttúrunnar eða umhverfisins, heldur

einnig í samræmi við þá gagnrýni sem fram hefur komið við nauðsyn endurskoðunar á lögum um mat á umhverfisáhrifum og varðar skort á heildstæðu mati allra helstu umhverfis- og framkvæmdaþátta í viðkomandi framkvæmd.

1.2. Stjórn NSÍ er sammála skýrsluhöfundum um að umhverfisáhrif Nesjavallalínu 1 felist að mestu í sjónrænum þáttum sem lúta að möstrum og línuvegi, sérstaklega á Grafningssvæðinu þar sem eru útivistar- og verndarsvæði og náttúran sérstaklega fögur og stórbrotin. NSÍ er hins vegar ósammála þeirri túlkun höfundanna að: „Þegar á heildina er litið eru umhverfisáhrif línunnar lítil.“ (bls. 1) sem og þeirri túlkun að: „Á Mosfellsheiði verður línan ekki áberandi,...“ (bls. 1) og að: „Línan hefur ekki teljandi áhrif á landslag.“ (bls. 16). Að mati stjórnar NSÍ er engum blöðum um að fletta að nýtt háspennulínustæði með háreistum möstrum og vegslóða úr grófu bólstrabergi muni hafa umtalsverð sjónræn áhrif á svæði þar sem er engin önnur háspennulína samsíða og landið er flöt heiði með mosapembu og öðrum lággróðri. Sú leið sem kynnt er í frummatsskýrslunni mun sennilega hafa í för með sér fjölgun á línunum á Mosfellsheiði (sbr. lið 2.2. hér á eftir) og mjög takmörkuð samnýting er á fyrirhugaðri leið með öðrum línunum eða línuvegum. Slík dreifing háspennulína er ekki í samræmi við stefnu Náttúruverndar ríkisins.

Mat skýrsluhöfunda á sjónrænum áhrifum línunnar virðist aðallega bundið við sjónarhorn af akfærum vegum, einkum Nesjavallavegi (sbr. lýsingu bls. 18-19). Stjórn NSÍ varar við svo þröngsýnum sjónarhóli og telur mikilvægt að huga að svæðinu í heild og tilkomu mannvirkisins þar með hliðsjón af öðrum máta útivistar og ferðamennsku en í bifreið (á bundnu slitlagi).

1.3. Stjórn NSÍ telur mikilvægt að áður en ákvörðun er tekin um lagningu línuvegar, hvort sem í hlut á jarðstrengur eða loftlína, skuli fara fram vísindaleg úttekt á nauðsyn slíkrar framkvæmdar. Meðal þess sem koma þarf fram í úttektinni er tíðni bilana og umfang þeirra, þar sem m.a. er hugað að hverslags farartæki er nauðsynlegt að nota til viðgerða (og við uppsetningu línunnar) o.s.frv. Stjórn NSÍ vill í þessu sambandi benda á að enginn línuvegur né hjólför eftir ökutæki eru sjáanleg á stórum hluta leiðarinnar meðfram Sogslínu 1. Bilanatíðni háspennulína er e.t.v. svo lág og viðhaldið lítið að það réttlætir ekki það umhverfisrask sem hlýst af línuvegum.

1.4. Stjórn NSÍ telur að útskýringar í frummatsskýrslunni á ókostum upphaflega línustæðisins í áætlunum Landsvirkjunar, þ.e. að Nesjavallalína 1 yrði lögð meðfram Sogslínu 3 allar götur í Geitháls og áfram meðfram Korpulínu 1 að aðveitustöðinni við Korpu, séu ófullnægjandi. Fram kemur að þessari leið hafi verið hafnað af Rafmagnsveitu Reykjavíkur fyrst og fremst vegna þess að fyrirtækið: „...vildi eiga kost á tengingu við spennistöð í Mosfellsbæ, vegna þess að þar í grennd er gert ráð fyrir einu mesta vaxtarsvæði höfuðborgarsvæðisins í framtíðinni. Þar er bæði átt við Mosfellsbæ og ekki síður Álfsnes og nágrenni.“ (bls. 7). Stjórn NSÍ telur mikilvægt að svar fáiist við þeirri spurningu af hverju tenging við spennistöð við Korpu virðist ekki koma hér til álita og bendir ennfremur á að fjarlægð framtíðaríbúðasvæðis og iðnaðarsvæðis á höfuðborgarsvæðinu, Mosfellsbær meðtalinn, sé síst minni til Korpu en til spennistöðvar efst í Mosfellsdal.

1.5. Í frummatsskýrslunni er ekki tekin afstaða til þess hvort ökuleiðin um nýja línuvegin yfir Mosfellsheiði verði opin almennri umferð jeppa og annarra fjórhjóladrifinna ökutækja. Með öðrum orðum þá eru umhverfisáhrif sem af slíku hlýst ekki metin í skýrslunni, sem er undarlegt m.t.t. markmiða með mati á umhverfisáhrifum. Stjórn NSÍ vill í þessu sambandi leggja áherslu á þá meginstefnu samtakanna varðandi útivist og ferðamennsku og aðgengi almennings að útivistarsvæðum og náttúru landsins, að henni beri að beina í auknum mæli í vistvænan farveg, m.a. í formi göngu- og hestaferða og upplýsingamiðlunar um náttúru viðkomandi svæðis. Stjórn NSÍ mælir ekki með aukningu umferðar ökutækja á svæðinu sem hér um ræðir.

2. Fyrirhugaðar og mögulegar mótvægisáðgerðir.

2.1. Stjórn NSÍ er sammála og fagnar því áliti skýrsluhöfunda að mikilvægasta mótvægisáðgerðin í framkvæmdinni m.t.t. náttúruverndarsjónarmiða sé lagning línunnar í jarðstreng til endanna. Stjórn NSÍ er þeirrar skoðunar að almennt beri að leggja raflínur jörð eins og frekast er unnt m.t.t. umhverfisins. Að mati stjórnar NSÍ eru umhverfisáhrif af völdum jarðstrengs að öllu jöfnu mun minni en af völdum loftlína og ræðst þetta einkum af því hve sjóndeildarhringurinn er víður á Íslandi og háreist mannvirki meira áberandi í umhverfinu en ella. Þar sem hægt er koma því við að leggja jarðstreng meðfram fyrirbyggjandi vegum verða umhverfisáhrif jarðstrengslagningar jafnframt enn minni en af völdum loftlínu við samskonar aðstæður.

Þar sem kostnaður við að leggja jarðstreng er aðeins um 1,7 – 2,7 sinnum dýrari en við lagningu loftlínu í því tilviki sem hér um ræðir (sbr. fskj. nr. 11), **og kostnaður við framkvæmd orkumannvirkisins í heild myndi aðeins hækka í mesta lagi um 3,6% ef jarðstrengur yrði lagður alla leið** (þ.e. 15 km viðbót í jörðu og áætlaður heildarkostnaður orkuversins 5 milljarðar, sbr. umfjöllun í fjölmíðlum að undanförunu), **þá leggur NSÍ áherslu á að frekari jarðstrengslögn verði athuguð nánar í þessari framkvæmd heldur en gert er í frummatsskýrslunni.** Að mati stjórnar NSÍ á skilyrðislaust að líta á framkvæmdina í heild sinni, bæði hvað varðar umhverfis- og efnahagsþættina, og til langs tíma. Kostir þess að leggja línuna í jörðu aukast enn þegar horft er fram á við, en viðhaldskostnaður við jarðstreng er álitinn minni og rekstraröryggi meira en við rekstur loftlínu. Auk þessa má gera ráð fyrir að kostnaður við jarðstreng lækki enn frekar ef hægt er að leggja hann þar sem vegur er fyrir.

2.2. Stjórn NSÍ gerir alvarlegar athugasemdir við óljósa yfirlýsingu og hróplega mótsögn í frummatsskýrslunni um þá mótvægisáðgerð að taka niður Sogslínu 1, en þá aðgerð telja höfundarnir eina helstu mótvægisáðgerð í framkvæmdinni ásamt jarðstrengslögninni. Á einum stað í skýrslunni (bls. 14) segir að: „Landsvirkjun hefur að vísu gefið leyfi til að hún verði rífin,...“, og á öðrum stað (bls. 16) segir: „Nú liggur fyrir yfirlýsing Landsvirkjunar um að Sogslína 1 verði tekin niður frá Korpu að Jórúkleif þegar Nesjavallalína verður tekin í rekstur (sjá viðauka VI, fylgiskjal 20).“ NSÍ telur orðalag hér of loðið og fjarrí því nógu skýrt, einkum þegar hugað er að því hvað stendur í fylgiskjali nr. 20, sem vísað er til hér að framan, en þar segir orðrétt: „...en þar er jafnframt bent á að Landsvirkjun telji mikilvægt vegna framtíðarhagsmuna fyrirtækisins að geta nýtt línustæði Sogslínu 1 fyrir línu síðar þar eð sífellt erfiðara er að fá leyfi fyrir nýjum línunum.“

Stjórn NSÍ telur að skilyrðislaust eigi að liggja fyrir skriflegar staðfestingar frá Landsvirkjun sem taka af öll tvímæli um hvað fyrirtækið hyggst gera varðandi bæði Sogslínu 1 og framtíðarnot línustæðisins.

3. Tillögur um línustæði.

*Stjórn NSÍ telur þá leið sem er kynnt í frummatsskýrslunni með **verstu hugsanlegu kostum**, sbr. lið 1.2, og að afar brýnt sé að finna betri lausnir m.t.t. umhverfis og náttúru.*

Stjórn NSÍ leggur til tvo eftirfarandi kosti:

3.1. Sogslína 3 – Dalland/Geitháls – Korpulína 1 – Korpa (Landsvirkjunarleiðin).

Með tilliti til umhverfisáhrifa telur stjórn NSÍ að hentugasta leiðin sé jarðstrengur sem fylgi heitavatsleiðslunni frá Nesjavöllum yfir Hengladalina, síðan meðfram Sogslínu 3 að Geithálsi og þá meðfram Korpulínu 1 að Korpu.

Ef þessi leið er farin verður jarðrask með allra minnsta móti, þar eð fyrir hendi eru heitavatsleiðsla, Sogslína 3, línuvegur og Nesjavallavegur með bundnu slitlagi. Nærri latur að sjónræn umhverfisáhrif skv. þessari leið yrðu engin. Gera má ráð fyrir að á viðkvæmum stöðum, t.d. þegar farið er yfir Hengladali, að rask og sár af völdum skurðgraftar við jarðstreng grói með tíð og tíma, einkum ef Hitaveita Reykjavíkur heldur áfram gróðursetningu trjáplanta á svæðinu. Eftir 20-30 ár má ímynda sér að ummerki eftir lagningu jarðstrengs sæjust ekki fyrir birki- og víðikjarri. Líta má á ræktarstarfsemi Hitaveitunnar sem ágætis mótvægisáðgerð.

Lagning loflínu eftir þessari leið að hluta eða öllu leyti, þ.e. meðfram Sogslínu 3 frá Grafningsvegi og síðan áfram eftir Sogslínu 3 að Dallandi eða Geithálsi, kemur til álita sem annar besti kosturinn að mati stjórnar NSÍ.

Hvort sem um jarðstreng eða loflínu yrði að ræða er framangreind leið líklega sú ódýrasta til langframa af þeim kostum sem ræddir eru í frummatsskýrslunni. Þetta stafar m.a. af því þetta er stysta leiðin og á staðnum er línuvegur fyrir hendi og vegur með bundnu slitlagi við hliðina. Verði bilanir á í jarðstrengnum eða loflínunni verður mun auðveldara og tryggara að gera skjótt við heldur en ef línan liggur fyrir norðan á miðri Mosfellsheiði.

Stjórn NSÍ efast um ágæti raka skýrsluhöfunda í tengslum við jarðskjálftavirkni eða eldsumbrot og minna rekstraröryggi en ella við samþjöppun lína á umræddu svæði. Benda má á í fyrsta lagi, eins og höfundar komast reyndar sjálfir að (bls. 13), að verði á annað borð umtalsverðir jarðskjálftar eða eldsumbrot þá sé líklegast að orkumannvirkið sjálft á Nesjavöllum eyðileggist á undan öðrum mannvirkjum. Skiptir þá ekki máli hvort Nesjavallalína 1 er ein og sér eða með öðrum línum. Að sama skapi má segja að ef umtalsverður jarðskjálfti eða jarðskorpugliðnun á sér stað þá skiptir heldur ekki máli hvort Nesjavallalína 1 er staðsett meðfram Nesjavallavegi eða uppi á miðri Mosfellsheiði, hún myndi bila á hvorum staðnum, rétt eins og gera má ráð fyrir með Sogslínu 3.

3.2. Botnadalur – Jórugil – Sogslína 1 – Bringur (Rafmagnsveituleiðin).

*Þetta er sú leið sem Rafmagnsveita Reykjavíkur taldi í upphafi langbesta kostinn og kynnti m.a. náttúruverndaraðilum. Ástæðan fyrir því að Rafmagnsveitan féll frá þessari leið og valdi nýju leiðina, sem kynnt er frummatsskýrslunni, mun að sögn skýrsluhöfunda vera að: „Eftir viðræður við sveitarstjórn, landeigendur og náttúruverndaraðila varð niðurstaðan sú að þessi leið kæmi vart til greina.“ (bls. 7).¹ Það sem er satt í þessu lýtur einungis að þeirri hugmynd Rafmagnsveitunnar um að hafa Nesjavallalínu 1 **alla á lofti í gegnum Grafninginn og Jórugil**. Hins vegar er í frummatsskýrslunni hvergi minnst á þá útfærslu, sem fulltrúi Náttúruverndar ríkisins lagði til², **að leggja Nesjavallalínu 1 áfram í jarðstreng frá Grafningsvegi og meðfram veginum og alla leið upp á brún ofan við Jórugil og fylgja síðan á lofti línustæði Sogslínu 1 niður í Mosfellsdal**. Náttúruvernd ríkisins mun hafa verið sátt við þennan kost að **því tilskyldu að í staðinn yrði Sogslína 1 tekin öll niður, í Grafningnum meðtöldum, eins og til stóð skv. yfirlýsingum Rafmagnsveitu Reykjavíkur**. Stjórn NSÍ telur það mjög ámælisvert af skýrsluhöfundum að greina ekki frá þessari útfærslu á þeirra eigin upphaflegu leið í frummatsskýrslunni, einkanlega vegna þess að Náttúruvernd ríkisins vildi gaumgæfa hana.*

Þá vill stjórn NSÍ vekja athygli á því að ekki stendur til lengur að taka niður Sogslínu 1 í Grafningnum, einmitt á því svæði sem náttúran er hvað stórbrotust og fegurst að mati flestra, þ.m.t. skýrsluhöfunda, og mest er þörf á mótvægisáðgerðum. Stjórn NSÍ telur eðlilegt að gera þá kröfu að Sogslína 1 verði tekin öll niður, einkanlega í Grafningnum, í staðinn fyrir Nesjavallalínu 1. Með því móti sé fyrst hægt að ræða um mótvægisáðgerð sem eitthvað kveður að. “

Athugasemd barst frá **Erni Þorvaldssyni Hamraborg 18, Kópavogi** og **Helgu K Einarsdóttur Melgerði 15, Kópavogi**, dagsett 4. júlí 1997, þar sem segir:

„Við undirrituð mótæmum eftirfarandi atriðum:

- 1. að lögnin liggja ekki stystu leið, þ.e. með hitaveitupípu og Sogslínu 3*
- 2. að ekki sé lagt í kapli a) alla leið b) eða að minnsta kosti yfir Hengilsdalina en síðan í línu yfir Mosfellsheiði*
- 3. að verið sé að leggja nýtt landssvæði undir lagnir í stað þess að leggja við hlið núverandi lagna (hitaveitupípu og/eða Sogslínu 3/Sogslínu 1)*
- 4. að fyrirhugað sé að leggja kapallögn um Nesjavallahraunið (norðan við túnið á Nesjavöllum) í stað þess að fara upp á hæðina í gengum áður skemmt svæði, vikurnámur austan við beitahúsin á Litlu Völlum“*

Allar athugasemdir liggja frammi hjá Skipulagi ríkisins þar til kærufrestur er liðinn.

¹ Önnur skýring á þessu fráhrarfi Rafmagnsveitu Reykjavíkur er að Landsvirkjun hafi ekki viljað deila línustæði Sogslínu 1 með Rafmagnsveitunni. Ef taka á niður Sogslínu 1 milli Bringna og Jórugils, eins og ráða má af frummatsskýrslunni í einu orðinu a.m.k., þá telur stjórn NSÍ mikilvægt að svör fáiast við þeirri spurningu af hverju Rafmagnsveita Reykjavíkur færir ekki línustæðið aftur á þann stað sem fyrirtækið taldi hentugast í upphafi? Þá er átt við þá útfærslu línunnar að leggja hana í jarðstreng frá Nesjavöllum, meðfram Grafningsvegi um Botnadal og upp á brún Jórugils.

² Skýrslur dags. 30.09.1996 og 16.10.1996.

Með bréfi dags. 8. júlí 1997 svaraði verkfræðistofan **Línuhönnun**, í samráði við Rafmagnsveituna, athugasemd Náttúruverndarsamtaka Íslands, þar sem segir:

„1. Umhverfisáhrif framkvæmdarinnar:

1.1 Jarðstrengslögn: Stjórn NSÍ átelur þau vinnubrögð við frumathugunina að lagning jarðstrengsins skuli vera undanskilin mati á umhverfisáhrifum. Því er til að svara að þarna er við löggjafann að sakast, en ekki Rafmagnsveitu Reykjavíkur. Auk þess má benda á að jarðstrengirnir verða lagðir að langmestu leyti meðfram vegum eða göngustígum, þannig að rask á ósnortnu landi verður hverfandi.

1.2 Sjónræn áhrif: Stjórn NSÍ er sammála því að umhverfisáhrif Nesjavallalínu felist að mestu í sjónrænum þáttum sem lúta að möstrum og línuvegi, sérstaklega á Grafningssvæðinu. Stjórnin er hins vegar ósammála því að umhverfisáhrif línunnar séu lítil og að hún sé ekki áberandi á Mosfellsheiði, og telur að það mat sé aðallega bundið við sjónarhorn frá akfærum vegum, einkum Nesjavallavegi, og varar við svo þröngsýnum sjónarhóli. Þessum rökum NSÍ má hins vegar að fullu beina gegn þeirra eigin tillögum um línustæði meðfram Sogslínu 1 frá Jórugili vestur í Mosfellsdal, sbr. lið 3.2. hér á eftir.

1.3 Nauðsyn línuvegjar: Stjórn NSÍ telur mikilvægt að áður en ákvörðun er tekin um lagningu línuvegjar, skuli fara fram vísindaleg úttekt á nauðsyn slíkrar framkvæmdar. Stjórnin bendir á að enginn línuvegur né hjólför eftir ökutæki séu sjáanleg á stórum hluta leiðarinnar meðfram Sogslínu 1.

Þegar Sogslína 1 var lögð 1935, var verkið að langmestu leyti unnið með handverkfærum, enda er um miklu minna mannvirki að ræða en Nesjavallalínu. Slík vinnubrögð duga ekki við lagningu Nesjavallalínu, þar þarf að koma við vinnuvélum. Ekki er útilokað að hægt sé að reisa einhvern hluta línunnar án slóðagerðar, t.d. með þyrlu, en jarðvinnutæki þurfa að komast um línustæðið og myndu óhjákvæmilega marka slóð í landið og valda landspjöllum, sem reynt er að koma í veg fyrir með gerð línuvegjarins. Tréstaurlínur hafa í seinni tíð stundum verið reistar á frosinni jörð, án slóðagerðar, en ljóst er að erfitt er að koma því við í stálmastralínu eins og Nesjavallalínu.

1.4 Útskýringar á ókostum línuleiðar meðfram Sogslínu 3: Stjórn NSÍ telur að útskýringar á ókostum línuleiðar meðfram Sogslínu 3 séu ófullnægjandi, og bendir á að fjarlægð framtíðar íbúðar- og iðnaðarsvæðis á höfuðborgarsvæðinu, Mosfellsbær meðtalinn, sé síst minni til Korpu en til spennistöðvar efst í Mosfellsdal. Því er til að svara að spennistöðin sem um er rætt verður ekki efst í Mosfellsdal, heldur í utanverðum dalnum. Staðsetning hennar hefur ekki enn verið fullákveðin, en líklegt er að hún verði í gömlum malarnámum í grennd við Vesturlandsveg. Sjá annars lið 3.1 hér á eftir.

1.5 Umhverfisáhrif umferðar um línuveg: Stjórn NSÍ telur undarlegt að umhverfisáhrif umferðar ökutækja um línuveg skuli ekki metin í skýrslunni. Sjá fyrra svar RR, lið 4¹).

2. Mótvægisáðgerðir:

2.1 Jarðstrengslögn alla leið: Stjórn NSÍ leggur áherslu á að frekari jarðstrengslögn verði athuguð nánar í þessari framkvæmd en gert er í

matsskýrslunni, og er þeirrar skoðunar að almennt beri að leggja raflínur í jörð eins og frekast er unnt með tilliti til umhverfisins.

Stjórnin telur að skilyrðislaust eigi að líta á framkvæmdina í heild sinni, bæði hvað varðar umhverfis- og efnahagsþættina. Þ.e.a.s. að kostnaðarauka við jarðstrengslögn beri að skoða sem hlutfall af heildarkostnaði við virkjun og línu. Því er til að svara að það er ekki Rafmagnsveita Reykjavíkur sem á og rekur virkjunina. Rafmagnsveitan sér eingöngu um línu og jarðstrengi og því er það kostnaðurinn við þá liði sem hefur áhrif á rekstur RR.

Fjárfestingar RR vegna þeirra liða aukast um 40 % ef jarðstrengur verður lagður alla leið. En auk þess eru vissir erfiðleikar við að reka langa jarðstrengi vegna raffræðilegra eiginleika þeirra, sem kallar á dýrari endabúnað. Ekki er enn orðið ljóst hver ending jarðstrengja er hér á landi, sem er viss áhættuþáttur. Loks má nefna að ef jarðstrengur með þessari spennu bílar þarf að fá sérfræðinga erlendis frá til að gera við þá, sem tekur langan tíma, en loflínu er yfirleitt hægt að gera við á nokkrum klukkustundum. Til þess að undirstrika það að jarðstrengslögn með þessari spennu sé ekki sjálfsagður hlutur, má nefna að jarðstrengsútboðið vegna Nesjavallalínu telst vera mjög stórt, jafnvel á Evrópskan mælikvarða.

2.2 Yfirlýsing Landsvirkjunar um niðurrif Sogslínu 1: Stjórn NSÍ telur hróplega mótsögn í yfirlýsingum Landsvirkjunar um þá mótvægisáðgerð að taka niður Sogslínu 1, og telur að skilyrðislaust eigi að liggja fyrir skriflegar staðfestingar frá Landsvirkjun sem taka af öll tvímæli um hvað fyrirtækið hyggst gera varðandi bæði Sogslínu 1 og framtíðarnot línustæðisins. Sjá fyrra svar RR, lið 4⁵). Umrædd fundargerð (Fylgiskjal 20) er undirrituð af Halldóri Jónatanssyni forstjóra Landsvirkjunar, Jóhanni Má Maríussyni aðstoðarforstjóra og Agnari Olsen framkvæmdastjóra verkfræði- og framkvæmdasviðs.

3. Tillögur um línustæði:

Stjórn NSÍ telur þá línuleið sem kynnt er í frummatsskýrslunni með verstu hugsanlegu kostum, og afar brýnt sé að finna betri lausnir með tilliti til umhverfis og náttúru. Hún leggur til tvo eftirfarandi kosti.

3.1 Línuleið meðfram Sogslínu 3, Landsvirkjunarleiðin: Fyrsta tillaga NSÍ er jarðstrengur með Nesjavallaæð vestur fyrir Sköflung, og síðan með Sogslínu 3 að Geithálsi og Korpu. Þessi lausn kemur ekki til greina af hálfu RR, bæði af kostnaðar- og rekstraráæðum.

Önnur tillaga er lagning loftlínu eftir þessari leið að hluta eða öllu leyti. Tilgreind eru þau rök að þetta sé stysta leiðin, línuvegur sé fyrir hendi og vegur með bundnu slitlagi við hliðina sem tryggir skjót viðbrögð í bilanatilvikum. Því er til að svara að þessi leið er nánast jafn löng og tillaga RR, lítið eitt lengri ef eitthvað er. Línuvegurinn sem fylgir Sogslínu 3 þarf mikilla endurbóta við og þarf að leggja hliðarslóðir að möstrum Nesjavallalínu. Nesjavallavegur nýtist lítið til aðkomu vegna þess að Nesjavallaæð hindrar víðast hvar akstur vinnuvéla að línunni. Það er mat RR að reikna þurfi með jarðstreng síðustu 12 km næst Korpu vegna sumarbústaða, eignarlanda og fyrirhugaðrar íbúðabyggingar skv. nýju aðalskipulagi Reykjavíkur. Ef þessi leið verður farin nýtist Nesjavallastrengurinn ekki sem framtíðartenging frá Korpu norður í átt

til Kjalarness og Mosfellsdals, og þyrfti því að ráðast í sérstakar strenglagnir um þau svæði.

Stjórn NSÍ efast um ágæti raka RR um minna rekstraröryggi við samþjöppun lína á umræddu svæði. Því er RR einfaldlega ekki sammála og er þar ekki eingöngu að horfa til jarðskjálftahættu, heldur einnig ísingarhættu, veðurhæðar og seltuvandamála, svo eitthvað sé nefnt.

Línuleiðin meðfram Sogslínu 3 var alvarlega athuguð af hálfu RR og LV. RR féll frá henni vegna þess m.a. að með línuleiðinni niður í Mosfellsdal nýttist línan og meðfylgjandi jarðstrengir sem hlekkir í uppbyggingu raforkuflutningskerfisins frá Korpu áleiðis upp á Kjalarnes.

3.2 Línuleið meðfram Sogslínu 1: Þriðji besti kosturinn, að mati stjórnar NSÍ, er að leggja jarðstreng frá Nesjavöllum alla leið upp á brún ofan við Jórugil, og leggja síðan loftlínu meðfram línustæði Sogslínu 1 niður í Mosfellsdal. Telur stjórnin mjög ámælisvert af skýrsluhöfundum að greina ekki frá þessari útfærslu, einkallega vegna þess að Náttúruvernd ríkisins vildi gaumgæfa hana. Því er til að svara að með þessari útfærslu er loftlína komin niður í riflega þriðjunginn af þeirri leið sem til umræðu er, með tilheyrandi kostnaðarauka.

Auk þess hefði aldrei komið til greina af hálfu RR að hafa tengibúnað fyrir jarðstrengi á jafn óaðgengilegum stað og ofan Jórugils, þar sem reynslan hefur sýnt að er mikið veðravíti og allar helstu bilanir á Sogslínu 1 hafa orðið. Hins vegar má spyrja, ef það er svo alvarlegt mál að leggja veg og loftlínu um hina fyrirhuguðu leið RR frá Sköflungi norðvestur yfir Mosfellsheiði, hvers vegna sé allt í lagi að leggja veg upp úr Grafningnum við Jórugil og síðan veg og loftlínu yfir Mosfellsheiði meðfram línustæði Sogslínu 1 ofan í Mosfellsdal?

Í báðum tilfellum er um hliðstæða mannvirkjagerð að ræða. Munurinn felst eingöngu í því hvar línan fer yfir heiðina, hvar ný ökuleið yfir heiðina verður og hvar sjónrænu áhrifin verða mest. Að mati RR og Lh er leiðin meðfram Sogslínu 1 þar síst betri kostur, m.a. af því að jarðstrengslögn upp fyrir Jórugil hefur í för með sér mikið jarðrask á viðkvæmu svæði.

Loks telur stjórn NSÍ að ekki standi lengur til að taka niður Sogslínu 1 í Grafningnum, einmitt á því svæði sem náttúran er hvað stórbrotnust og fegurst að mati flestra. Þessu er svarað í fyrra bréfi RR og Lh, sjá lið 4⁵.“

4. UMHVERFISÁHRIF 132 kV NESJAVALLALÍNU 1.

4.1 Fyrirhuguð framkvæmd

4.1.1 Raflína

Fyrirhuguð raflína frá upphafsmastri í Selkleif að Bringum í Mosfellsdal verður alls 15,7 km löng. Frá Selkleif er áætlað að línun fylgi Sogslínu 3 yfir Henglafjöllin. Vestan við Sköflung mun línun liggja til norðvesturs yfir Mosfellsheiði, að þverunarpunkti Hvalfjarðarlínu og Sogslínu 1. Þaðan mun línun liggja nær samsíða Sogslínu 1 niður Mosfellsbringur að eyðibýlinu Bringum.

Yfir Mosfellsheiðina verður raflína á stöguðum möstrum úr stálprófilum (kassaprófilum) um 16 - 22 m að hæð og með 12,6 m langri þverslá efst. Um 290 m bil verður að jafnaði á milli mastra.

Á Hengilssvæðinu þar sem Nesjavallalína er samsíða Sogslínu 3 eru áætluð frístandandi stálgrindarmöstur, áþekk möstrum í 220 kV Sogslínu 3, en minni. Meðalhæð mastra verður um 19 m og meðalhafleingd u.þ.b. 290 m.

Endabúnaður línunnar samanstendur af endamastri og afgirtu plani með múffum og tengibúnaði fyrir jarðstrengina.

4.1.2 Jarðstrengur

Áætlað er að leggja línuna í jörðu frá Nesjavallavirkjun að Grafningsvegi, upp með veginum við Selkleif í endamastur norðan Sogslínu 3, alls 2,4 km. Frá Bringum að tengivirki við Korpu er fyrirhugað að leggja línuna í jörð, alls 13 km og er áætlað að lega strengs fylgi Þingvallavegi í gegnum Mosfellsdal og síðan með Vesturlandsvegi til Korpu.

4.1.3 Slóð

Leggja þarf malarborna 4 - 5 m breiða slóð, 30 - 70 cm þykka, að öllum möstrum á leiðinni til að auðvelda aðkomu jarðvinnutækja við uppsetningu og til viðhalds línunnar.

Mögulegt er að nýta núverandi slóð meðfram Sogslínu 3 að hluta, en leggja þarf hliðarslóðir að möstrum Nesjavallalínu. Vestur fyrir Sköflung verður lögð slóð frá Nesjavallavegi, yfir Nesjavallaæð þar sem hún er að hálfu niðurgráfin. Síðan mun slóðin fylgja línunni í meginatriðum, allt að Bringum. Í Mosfellsdal verður aðkoma að línunni um núverandi slóð að Bringum sem verður lagfærð.

Með línulögninni opnast ökuleið yfir Mosfellsheiði frá Bringum að Sköflungi. Í umsögn bæjarstjórnar Mosfellsbæjar um matsskýrslu og í samningi Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur kemur fram ósk um að leiðin verði lokuð almennri umferð. Í fylgiskjali með frummatsskýrslu (fskj. 6) áskilur hreppsnefnd Grafningshrepps sér rétt til að banna eða takmarka alla aðra umferð en viðkemur framkvæmdum við línuna sjálfa, viðhaldi og nauðsynlegu eftirliti.

Á grundvelli umsagnar Mosfellsbæjar, samnings Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur dags. 12. júní 1997, yfirlýsinga hreppsnefndar Grafningshrepps og athugasemda er bærust á kynningartíma hefur Rafmagnsveita Reykjavíkur ákveðið að slóðin skuli lokuð almennri umferð.

4.1.4 Námur

Áætluð efnisþörf til slóðagerðar verður um 40.000 - 45.000 m³. Efni í austasta hluta slóðarinnar, um 32.000 m³ af bólstrabergi verður tekið úr námu við Dyradal. Ekki hefur verið endanlega ákveðið hvar áætlað er að taka efni í vesturhluta slóðarinnar, alls 15.000 m³ af möl. Í bréfi framkvæmdaraðila dags. 3. júlí s.l. kemur fram að líklegt er að efnið verði tekið úr opinni námu í Leirvogstungumelum ofan Vesturlandsvegur.

Einnig er áætlað að taka um 300 m³ af efni úr námu Hitaveitu Reykjavíkur á Stangarhálsi við Nesjavallavirkjun.

Í frummatskýrslu var kynnt möguleg efnistaka úr námu við Þverá. Í fylgiskjali með matsskýrslu, umsögnum og athugasemdum lögðust Veiðimálastjóri, Veiðifélag Leirvogsár og Náttúruvernd ríkisins gegn malartöku á áreyrunum. Í bréfi Línuhönnunar til Skipulags ríkisins, dags. 3. júlí 1997, kemur fram að fallið hafi verið frá malartöku við Leirvogsá.

4.2 Áhrif á gróður og dýralíf

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar kemur fram að stofnunin telji æskilegt að gróðurfarskönnun fari fram á línusvæðinu, þar sem gengið er úr skugga um að á svæðinu séu ekki mjög sjaldgæfar eða friðaðar plöntur. Gróðurfarskönnun fór fram á vegum Vistfræðistofnunar í júlí 1997 á Mosfellsheiði niður að Bringum í Mosfellsdal. Ljóst er að meirihluti plantna á línusvæðinu á Mosfellsheiði eru algengar holta- og mýrategundir. Algengustu gróðurfélögin eru mosamóar, mest er um gamburmosa en einnig móaklóa. Hrein mosapembur er ekki mjög algeng á heiðinni. Mestur hluti leiðarinnar er hreint þurrlandi, og hefur flögum og jöðrum víða verið spilt í dalnum. Línan fer um tvö hallamýrarsvæði, annars vegar mjög fjölbreytt mýrarsund suður af Geldingatjörn, og hins vegar kílræsta hallamýri skammt ofan við eyðibýlið Bringur. Í niðurstöðum gróðurfarskönnunarinnar kemur fram að gróður á svæðinu er markaður af beit, en æskilegt er að hlífa órofnum mosapembum á klapparholtum og sneiða hjá dældum sem hýsa snjóðældagróður. Einnig er talið æskilegt að mati Vistfræðistofnunar, að hlífa votlendi dalsins eins og framast er unnt.

Slóðagerð

Nokkuð rask verður á gróðri vegna slóðagerðar og er heildarflatarmál þess svæðis sem fer undir slóða um 8 hektarar. Yfir Hengilssvæðið og við Bringur eru slóðar sem nýst geta við framkvæmdina með lagfæringum og verður því lítil röskun á gróðurfari á því svæði. Á Mosfellsheiði verður slóðin lögð ofan á gróðurþekjuna til að minnka hættu á jarðvegsrofi og á votlendissvæðum verður lagður síudúkur undir slóðina til að auka burð.

Samkvæmt niðurstöðum gróðurfarskönnunar Vistfræðistofnunar er ekki talin veruleg hættu á að gróðurskemmdir á heiðinni aukist af völdum rofs vegna vegar- og línulagnar, nema þá aðeins vegna aukinnar umferðar

Við frágang verður jarðrask í kringum möstur lagfært og sáð í sárin í samráði við Náttúruvernd ríkisins.

Fram kemur í frummatsskýrslu að fyrirhugað línustæði verður í um 450 m fjarlægð frá votlendi við Geldingatjörn. Reist verður eitt mastur í mýri suðvestan við tjörnina, lögð slóð yfir mýrina og sett ræsi í Geldingatjarnarlækinn.

Mýrin er kílræst frá suðri til norðurs og 150 m norðan við línuna er landamerkjaskurður frá austri til vesturs. Mögulegt er að slóðagerðin gæti lokað kílræsum og valdið því að mýrin verði blautari ofan slóðarinnar en nú er. Með því að leggja slóðina norður að landamerkjaskurðinum fæst þurrara land, en meira svæði er þá lagt undir mannvirkjagerð og slóðin færast nær Geldingatjörninni. Í greinargerð Náttúrufræðistofnunar (fskj. 27) og umsögn Náttúruverndar ríkisins kemur fram að forðast beri að reisa staura og leggja slóðir í mýrarlandi. Gerist þess þörf skal sú vinna unnin í samráði við Náttúruvernd ríkisins.

Í greinargerð Náttúrufræðistofnunar um fuglalíf á línuleiðinni (fskj. 28) kemur fram að framkvæmdin gæti haft einhver áhrif á varpland fugla. Vakin er sérstök athygli á lífríki við Geldingatjörn ofan við Bringur þar sem skráðar eru 10 - 12 tegundir varpfugla. Vakin er athygli á nauðsyn þess að gerð slóðar og stöpla fyrir mastur valdi sem minnstu raski við Geldingatjörn.

Í Sköflungi, skammt norðan línustæðisins verpa oft hrafnar og stundum fálkar og samkvæmt umsögn Náttúrufræðistofnunar (fskj. 28) ætti að forðast framkvæmdir þar í grennd frá 20. mars til 20. júlí, nema að sérfróðir menn hafi gengið úr skugga um að fálkar hafi ekki orpið á svæðinu það árið.

4.3 Áhrif á landslag og jarðmyndanir

Samkvæmt frummatsskýrslu lúta helstu umhverfisáhrif framkvæmdanna að sjónrænum áhrifum línunnar í Grafningi, á Mosfellsheiði vestan við Sköflung og við endamastur hjá Bringum í Mosfellsdal.

Samkvæmt frummatsskýrslu verða þrjú möstur Nesjavallalínu 1 sýnileg frá Grafningsvegi og af vestanverðu Hengilssvæðinu og er endamastur hjá Bringum sýnilegt frá Mosfellsbringum. Til að draga úr sjónrænum áhrifum við Sköflung verður reynt að fylgja staurasetningu Sogslínu 3 yfir Henglafjöllin og verða horn á svipuðum stöðum. Samkvæmt frummatsskýrslu verður línulögnin yfir Mosfellsheiði ekki áberandi þar sem um er að ræða stöguð möstur sem hverfa nánast sjónum manna í yfir 2 km fjarlægð.

Samkvæmt frummatsskýrslu er ekki mikið um sérstakar jarðmyndanir á línuleiðinni sem verður raskað vegna línulagnarinnar eða slóðagerðar. Sá hluti línuleiðarinnar sem fjölbreyttastur er að þessu leyti er Grafningurinn og Henglafjöllin, en þar eru nú þegar lína og slóðar sem hægt verður að nota að hluta.

Náma í Sköflungi er staðsett norðan við Dyradal og er í hvarfi frá Nesjavallavegi. Ef staðið verður þannig að efnistöku og frágangi að sem minnst beri á þeim í landi og náma verði ekki sýnileg frá vegi verður sjáanlegt jarðrask vegna námu ekki mikið. Efnisnám í Leirvogstungumel verður í opinni námu og mun ekki hafa teljandi umhverfisáhrif í för með sér. Í umsögn sinni við frummatsskýrsluna leggur bæjarstjórn Mosfellsbæjar á það áherslu að tryggt verði í samningum við verktaka að frágangur á námum í verklok verði unninn í samvinnu við Mosfellsbæ, ef námuvinnsla fer fram í landi bæjarins, hvort heldur um verði að ræða malartekju í þegar nýttum námum eða nýjum.

4.4 Áhrif á landnotkun

Svæðið vestan Nesjavalla, upp Litlu - Svínahlíð og vestur fyrir Sköflung er skilgreint í Svæðisskipulagi Þingvalla-, Grímsnes- og Grafningshrepps 1995 - 2015 sem útivistarsvæði og heiðin sem landbúnaðarsvæði. Í aðalskipulagi Mosfellsbæjar 1992 - 2012 er heiðin skilgreind sem almennt útivistarsvæði.

Leiðin frá upphafsmastri við Grafningsveg að horni vestan við Sköflung er á jaðri kerfis göngustíga sem byggt hefur verið upp á síðustu árum. Á heiðinni er beitiland sauðfjár og hjá Bringum er beitarhólf fyrir hross.

Með línustæðinu verður byggingarbann á 40 m breiðu belti meðfram línunni, en önnur landnotkun er heimil, t.d. beit, jarðrækt, berjatínsla, lágvaxin skógrækt og útivist.

Ekki er gert ráð fyrir línunni né jarðstrengjum á Aðalskipulag Mosfellsbæjar eða Svæðisskipulagi Þingvalla, Grímsnes- og Grafningshrepps. Fyrir liggur skrifleg staðfesting Landsvirkjunar um að Sogslína 1 verði rifin frá spennistöð við Jórúkleif þegar Nesjavallalína 1 verður tekin í notkun og afsalar Landsvirkjun sér þar með rétti á línustæði yfir heiðina. Línustæði yfir heiðina verða því ekki fleiri en nú er og við niðurrif Sogslínu 1 getur skapast nýtt byggingarland í landi Mosfellsbæjar.

4.5 Áhrif á vatnsvernd

Um Bringnaland eru 4 - 5 möstur línunnar fyrirhuguð á jaðri vatnsverndarsvæðis vatnsbólís Mosfellsbæjar í Laxnesdýjum, skv. Aðalskipulagi Mosfellsbæjar 1992 - 2012 og mun jarðstrengurinn liggja um vatnsverndarsvæðið meðfram Þingvallavegi. Vatnsbólið sér íbúum Mosfellsdals, Helgafellshverfis og starfsemi á Reykjalundi fyrir neysluvatni.

Eftirfarandi skilyrði eru sett af hálfu Heilbrigðisnefndar Kjósarsvæðis í bréfi dags. 8. janúar 1997 (fskj. 18 með matsskýrslu) vegna fyrirhugaðra framkvæmda á vatnsverndarsvæðinu:

1. *Birgðastöð verktaka í Mosfellsdal verði utan vatnsverndarsvæðisins.*
2. *Vegalagning verði í lágmarki og þar má ekki nota nein efni með uppleysanlegum mengunarefnum, sem þýðir t.d. að ef nota á jarðvegsdúk, þá verður að liggja fyrir vottorð um að hann megi leggja um vatnsverndarsvæði.*
3. *Umferð vélknúinna tækja og annarra tækja sem mengun getur stafað af verði haldið í lágmarki.*
4. *Ekki má framkvæma neinar viðgerðir á tækjum á svæðinu, sem valdið geta mengun. Miðað skal við að áfylling olíu og eldsneytis fari fram utan svæðisins. Sé slík áfylling óhjákvæmileg, skal hún framkvæmd af dreifingaradílum, sem hafa samþykka viðbúnaðaáætlun vegna mengunaróhappa.*
5. *Kröfur verði gerðar til verktaka að þeir noti einungis tæki sem séu hrein og í góðu ástandi og að þeir og verkkaupi hafi eftirlit með að ekki stafi frá þeim mengunarhætta, t.d. vegna leka á olíum eða öðrum efnum. Aðeins í undantekningartilfellum má geyma vélknúin tæki á verndarsvæðinu að næturlagi.*
6. *Að framkvæmdum loknum verði jarðrask lagfært með þeim hætti að ekki þurfi að nota tilbúinn eða annan áburð.*

Í umsögn bæjarstjórnar Mosfellsbæjar eru ítrekaðar kröfur Heilbrigðiseftirlits Kjörsarsvæðis og í umsögn Hollustuverndar ríkisins kemur fram það álit stofnunarinnar að mengun vegna línulagnarinnar verði innan viðmiðunarmarka ef fylgt er ákvæðum reglugerða um framkvæmdina og farið að skilyrðum Heilbrigðiseftirlits Kjörsarsvæðis.

4.6 Áhrif á menn og samfélag

Línan mun fyrst og fremst þjóna almennum notendum á höfuðborgarsvæðinu, og samkvæmt matsskýrslu mun öryggi í orkuafhendingu aukast (t.d. ef bilun verður á Geithálsi), þar sem línan mun tengjast við kerfið á á nýjum stað. Raforkuframleiðsla á Nesjavöllum leiðir til þess að þörf fyrir orku frá Landsvirkjun minnkar á svæðinu og að stærri hluti orku á kerfi Landsvirkjunar verði nýttur til stóriðju.

Á fundi Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur þann 30. desember 1996 (fskj. 11), kom fram fyrirspurn um áhrif rafsegulssviðs háspennulagna. Samkvæmt upplýsingum frá Rafmagnsveitu Reykjavíkur sýna niðurstöður rannsókna að ekkert bendi til aukinna tíðni sjúkdóma vegna rafsegulssviðs í raflögnum.

4.7 Menningarminjar

Þjóðminjasafn gerði úttekt á áhrifum framkvæmdanna á skráðar fornminjar í Bringum (fskj. 25). Niðurstöður könnunarinnar voru þær að rústirnar voru allar í nægilegri fjarlægð frá línustæðinu til að fyrirhugaðar framkvæmdir hafi ekki áhrif á minjarnar. Við útfærslu línustæðisins var fyrirhuguð lína færð enn vestar við rústir við Bringur og er staðsett í um 100 m fjarlægð.

4.8 Mótvægisáðgerðir

Samkvæmt matsskýrslu felast mótvægisáðgerðir vegna framkvæmdarinnar í lagningu jarðstrengs hluta leiðarinnar og með því að fella línuna að landslagi eftir því sem unnt er. Á Hengilssvæðinu er línan fyrirhuguð meðfram Sogslínu 3, möstur verða látin standast á og núverandi vegslóðar nýttir eins og kostur er.

Í fundargerð Landsvirkjunar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur (fskj. 20 með matsskýrslu), kemur fram að Landsvirkjun fellst á að rífa Sogslínu 1 frá spennistöð við Jórukleif að Korpu þegar Nesjavallalína 1 verður tekin í rekstur.

Í samkomulagi milli Rafmagnsveitu Reykjavíkur og Mosfellsbæjar, dags. 12. júní 1997, tryggir Rafmagnsveitan að Sogslína 1 og Akraneslína verði teknar niður innan bæjarmarka Mosfellsbæjar innan eins til tveggja ára frá því að Nesjavallalína 1 og aðveitustöð í Mosfellsdal verða teknar í notkun. Enn fremur verður tryggt að línuvegurinn verði lokaður allri umferð ökutækja, annarri en þeirri sem nauðsynleg er fyrir viðhald og rekstur línunnar, svo truflun af völdum umferðar verði sem minnst. Gengið verður frá yfirborði slóða meðfram línunni svo mögulegt sé að nota veginn sem göngu- og reiðleið.

4.9 Aðrir kostir

Nokkrir möguleikar voru athugaðir varðandi legu línunnar og eru þeir kynntir í matsskýrslu. Samkvæmt frummatsskýrslu voru tveir þættir ákvarðandi m.t.t staðsetningu línunnar: annars vegar hvar farið er yfir Henglafjöllin, hins vegar tenging línunnar við raforkukerfið á höfuðborgarsvæðinu.

Yfir Henglafjöllin voru athugaðar þrjár leiðir: að fylgja Nesjavallavegi, að fylgja Soglínu 1 eða að fylgja Soglínu 3.

Á vesturhluta leiðarinnar eru kynntir fjórir kostir í matsskýrslu, auk valkosti Rafmagnsveitunnar. Geithálsleið sem fylgir Soglínu 3 að Geithálsi og síðan Korpulínu 1 að Korpu. Helgadals- og Skammadalsleiðir fylgja Soglínu 3 að Seljadal yfir Reykjafell ofan í Helgadal og Skammadal að fyrirhugaðri spennustöð í Mosfellsdal. Varmadalsleið fylgir Bringnaleið (valkosti Rafmagnsveitunnar), að þverunarpunkti Hvalfjarðarlínu og Soglínu, en liggur þaðan norðvestur yfir Þingvallaveg og norðan fyrir Mosfell í spennistöð norðan Leirvogssár.

Í umsögn Náttúruverndar ríkisins kemur fram að stofnunin telur æskilegt að Nesjavallalína 1 fylgi Soglínu 3, hvort sem hún yrði lögð sem jarðstrengur eða loftlína. Með því yrði nýju landsvæði ekki raskað þar sem þar er háspennulína til staðar og hægt yrði að nýta línuveg sem er fyrir hendi. Næst besti kosturinn að mati Náttúruverndar ríkisins er að fylgja Soglínu 1 í jarðstreng upp fyrir brúnina á Jórugili.

Í athugasemdum er bærust á kynningartíma er þess einnig óskað að línuleið meðfram Soglínu 3, ýmist sem loftlína eða með jarðstreng, verði skoðuð nánar. Sú leið sem kynnt er í frummatsskýrslu muni hafa í för með sér fjölgun á línunum á Mosfellsheiði og mjög takmörkuð samnýting muni verða á fyrirhugaðri leið með öðrum línunum eða línulegum, en meðfram Soglínu 3 sé línuvegur fyrir hendi og vegur með bundnu slitlagi.

Í bréfi Náttúruverndarsamtaka Íslands kemur m.a. fram sú skoðun stjórnar samtakanna að leggja skuli jarðstreng frá Nesjavöllum meðfram Soglínu 3 að Korpu, en að öðrum kosti leggja jarðstreng frá Grafningsvegi á brún Jórugils og fylgja línustæði Soglínu 1 í loftlínu í Mosfellsdal. Enn fremur telja samtökin að áætlanir Landsvirkjunar varðandi niðurrif Soglínu 1 og framtíðarnot línustæðisins séu ekki nægilega skýrar.

Í svörum Línuhönnunar við ofangreindum athugasemdum, dags. 3. og 8. júlí 1997 kemur fram að jarðstrengur frá Nesjavallavirkjun að Korpu er ekki raunhæfur kostur af kostnaðar- og öryggisástæðum. Kostnaður Rafmagnsveitu Reykjavíkur myndi aukast um 40% ef lagður yrði jarðstrengur alla leið, auk þess sem raffræðilegir erfiðleikar eru við að reka langa rafstrengi og ekki er komin reynsla á endingu rafstrengja hér á landi. Við bilun í strengnum þarf sérfræðinga erlendis frá til viðgerða.

Varðandi óskir um að Soglínu 3 verðir fylgt að spennistöð í Korpu er það ein grundvallarforsenda framkvæmdarinnar að Rafmagnsveita Reykjavíkur vill eiga kost á að tengja línuna við fyrirhugaða spennistöð í Mosfellsbæ til að mæta fyrirsjáanlegri orkuþörf á framtíðar byggingarsvæði í Mosfellsbæ og Kjalarnesi. Samkvæmt frummatsskýrslu og svörum ráðgjafa eru einnig mikilvægar öryggisástæður fyrir því að dreifa aðkomulínunum til höfuðborgarsvæðisins, þar sem orka beinist inn á kerfið á nýjum stað ef umfangsmikil bilun verður á Geithálsi eða á línustæði Soglínu 3 af völdum jarðskjálfta, ísingar, veðurhæðar eða seltuvandamála.

Strenglögn síðustu 12 km að spennistöð við Korpu yrði einnig mjög erfið vegna eignarlanda, sumarbústaða og fyrirhugaðrar íbúðarbyggðar austan Vesturlandsvegur samkvæmt aðalskipulagi Reykjavíkur 1996 - 2016.

Línuvegur sem fylgir Soglínu 3 þarfnast mikilla endurbóta og til að hann nýtist þyrfti að leggja hliðarslóðir að möstrum Nesjavallalínu 1. Nesjavallavegur nýtist að takmörkuðu leyti þar sem Nesjavallaæð hindrar víðast hvar akstur vinnuvéla að línunum og væri því nauðsynlegt að leggja hliðarslóðir að möstrum Nesjavallalínu.

Jarðstrengslögn upp fyrir Jórugil hefði í för með sér mikið jarðrask á viðkvæmu svæði, en áhrif jarðstrengs eru mun meiri á jarðveg og gróður heldur en áhrif af loftlínunum, þar sem grafinn er 1,20 m djúpur skurður og leggja þarf línuslóð meðfram jarðstreng til viðhalds.

Línuleiðum yfir Mosfellsheiði mun ekki fjölga þar sem fyrir liggur undirrituð fundargerð Landsvirkjunar og Rafmagnsveitu Reykjavíkur og samningur Mosfellsbæjar og Rafmagnsveitunnar um niðurrif Sogslínu 1 og afsalar Landsvirkjun sér rétti á línustæði yfir heiðina.

5. NIÐURSTAÐA SKIPULAGSSTJÓRA RÍKISINS

Á grundvelli frummatsskýrslu framkvæmdaraðila, umsagna, athugasemda og svara framkvæmdaraðila við þeim er það mat skipulagsstjóra ríkisins að fyrirhuguð lagning Nesjavallalínu 1, hafi ekki í för með sér umtalsverð áhrif á umhverfi, náttúruauðlindir eða samfélag.

Framkvæmdir við 132 kV Nesjavallalínu 1 eru ekki taldar hafa veruleg áhrif á gróður og dýralíf á framkvæmdasvæðinu.

Gróður á Mosfellsheiði ber merki áralangrar beitar og engar sjaldgæfar plöntur hafa fundist á línustæðinu. Hluti heiðarinnar er gróin mosapembu sem varast ber að rjúfa á klapparholtum við slóðagerð og frágang línu. Tvær hallamýrar finnast á línusvæðinu sem ber að taka fyllsta tillit til við slóðagerð og skal haft samráð við Náttúruvernd ríkisins um staðsetningu mastra á mýrlendinu.

Nokkuð er um varpflugla í nágrenni línustæðisins. Að því tilskildu að framkvæmdin eigi sér ekki stað á varptíma eru áhrif framkvæmdarinnar talin lítil. Varast ber að trufla varpstaði við Geldingatjörn við línulögn og slóðagerð og sérstaka aðgætni ber að sýna við varpstaði fálka og hrafna í Sköflungi.

Línuvegur verður lokaður almennri umferð og einungis leyfð umferð sem er nauðsynleg til viðhalds línunnar svo forðast megi óþarfa skemmdir á gróðri og truflun á dýralífi á Mosfellsheiði.

Efnisþörf í vegaslóða verður mætt með efnistöku úr opinni námu í Sköflungi og úr námu í Leirvogstungulandi. Náma í Sköflungi er valin með það í huga að hún sé í hvarfi frá Nesjavallavegi og skal frágangur vera í samráði við Náttúruvernd ríkisins. Fallið hefur verið frá fyrirhugaðri efnistöku úr áreyrum Þverár.

Áhrif línulagnarinnar verða að mestu vegna sjónrænna áhrifa mastra og strengs. Á svæðum um Sköflung og á Hengilssvæðinu verður staurasetningu Sogslínu 3 fylgt og verða möstur áþekk útlits. Á Mosfellsheiðinni verður línán á stöguðum stálröramöstrum sem ekki eru sýnileg í yfir 2 km fjarlægð.

Komið er til móts við sjónarmið um að halda sjáanlegum línulögnum í lágmarki, þar sem helmingur raflínunnar verður lagður í jörð. Á þeim svæðum sem talin eru sérstæðust munu raflínurnar liggja samsíða öðrum mannvirkjum og taka tillit til þeirra í útliti og staurasetningu.

Framkvæmdir við Nesjavallalínu 1 og slóða meðfram henni munu ekki hafa áhrif á þekktar menningarmínjar, en minnt er á skyldur framkvæmdaraðila samkvæmt þjóðminjalögum ef fornleifar finnast við framkvæmdir.

4 - 5 möstur Nesjavallalínu eru fyrirhuguð á vatnsverndarsvæði Mosfellsbæjar í Laxnesdýjum og jarðstrengur verður lagður meðfram Þingvallavegi. Að uppfylltum skilyrðum Heilbrigðiseftirlits Kjósarsvæðis um verklag er ekki talin hætta á að mengun verði yfir viðmiðunarmörkum.

Framkvæmdin mun ekki hafa bein áhrif á fyrirhugaða landnotkun í nágrenni framkvæmdasvæðisins. Svæðið er skilgreint sem landbúnaðar- og útivistarsvæði á skipulagi og er að mestu notað sem afréttarland.

Nesjavallalína 1 mun liggja um jaðar svæðis sem skipulagt er til útivistar á Hengilssvæðinu, en göngustígar liggja ekki um svæðið þar sem framkvæmdir eru fyrirhugaðar.

Markmið framkvæmda við Nesjavallalínu 1 er að tengja fyrirhugað raforkuver á Nesjavöllum við höfuðborgarsvæðið. Orkuflutningar til höfuðborgarsvæðisins fara nú að mestu fram um tvær línur, Sogslínu 1 og Sogslínu 3, sem liggja norðan og sunnan til á Mosfellsheiði. Fyrirhuguð Nesjavallalína 1 mun að mestu fylgja þeim línunum, fyrst Sogslínu 3, en svo Sogslínu 1. Fyrir liggur skrifleg yfirlýsing Landsvirkjunar, undirrituð af forstjóra fyrirtækisins, aðstoðarforstjóra og framkvæmdastjóra verkfræði- og framkvæmdasviðs, um að Sogslína 1 frá Korpu að spennistöð við Jórukleif verði fjarlægð þegar Nesjavallalína verður tekin í rekstur. Fyrir liggur að vegna niðurtöku Sogslínu 1 verði óvissa um línustæði til höfuðborgarsvæðisins til lengri tíma litið, þar sem Landsvirkjun hefur þá afsalað sér rétti til línustæðis á því svæði. Línunum mun þannig ekki fjölga á svæðinu frá því sem nú er við lagningu fyrirhugaðrar Nesjavallalínu 1.

Hin fyrirhugaða línulögn verður að hluta til um svæði á Mosfellsheiði þar sem ekki er lína fyrir. Svæðið verður þó tæplega talið ósnortið, þar sem í næsta nágrenni eru nú þegar Sogslína 3, Hvalfjarðarlína, Nesjavallaæð og Sogslína 1, sem eins og áður segir er gert ráð fyrir að hverfi þegar að fyrirhuguð Nesjavallalína 1 kemst í gagnið.

Leggja verður ríka áherslu á, að við framtíðarskipulag orkuflutninga til höfuðborgarsvæðisins verði þess gætt að halda framkvæmdum á þeim tveimur leiðum sem þegar hafa verið ákveðnar fyrir orkuflutninga norðan- og sunnanmegin á Mosfellsheiði, en ekki tekin ný svæði undir slíkar framkvæmdir.

Ekki er gert ráð fyrir fyrirhugaðri háspennulínu og jarðstrengjum í Aðalskipulagi Mosfellsbæjar 1992 - 2012 og Svæðisskipulagi fyrir Þingvalla-, Grímsnes- og Grafningshrepp 1995 - 2015. Breyta þarf ofangreindum skipulagsáætlunum í samræmi við tillögurnar og er mælt með að það verði gert samkvæmt 17. og 18. gr. skipulagslaga nr. 19/1964.

6. ÚRSKURÐARORÐ

Með vísun til 8. greinar laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 63/1993 hefur skipulagsstjóri ríkisins farið yfir þau gögn sem lögð voru fram af hálfu framkvæmdaraðila við tilkynningu, ásamt umsögnum, athugasemdum og svörum framkvæmdaraðila við þeim.

Fallist er á fyrirhugaða lagningu Nesjavallalínu 1 eins og henni er lýst í framlagðri frummatsskýrslu, sem og lagningu slóða, með eftirfarandi skilyrðum:

1. Farið verði að tilmælum heilbrigðiseftirlits Kjósarsvæðis varðandi framkvæmdir við línulögn og jarðstreng á vatnsverndarsvæði Mosfellsbæjar í Laxnesdýjum sbr. umfjöllun í 4. kafla.
2. Forðast ber framkvæmdir í grennd við fálkahreiður í Sköflung frá 20. mars - 20. júlí, nema að höfðu samráði við Náttúrufræðistofnun.
3. Haft verði samráð við Náttúruvernd ríkisins um val á efnistökuastað, jarðefnisnám og frágang námusvæða.
4. Haft verði samráð við Náttúruvernd ríkisins um staðsetningu mastra og slóða á votlendissvæði við Geldingatjörn.

7. KÆRUFRESTUR

Samkvæmt 14. grein laga nr. 63/1993 má kæra úrskurð skipulagsstjóra ríkisins til umhverfisráðherra innan fjögurra vikna frá því að hann er birtur eða kynntur viðkomandi aðila. Kærufrestur er til 29. ágúst 1997.

Reykjavík, 23. júlí 1997

Stefán Thors

Elín Smáradóttir